

Múzejné noviny

VYCHÁDZAJÚ PRI PRÍLEŽITOSTI MEDZINÁRODNÉHO DŇA MÚZEÍ

HUMENNÉ, MÁJ 2003

Vihorlatské múzeum v Humennom svoju základnú úlohu - zhromažďovať, ochraňovať, odborné zhodnocovať a prezentovať hmotné doklady / zbierkové predmety / o vývoji prírody a spoločnosti - naplňa v územnom obvode okresov Humenné, Snina a Medzilaborce. V rámci výskumu a dokumentácie rómskej minority je to územie celého Východoslovenského regiónu.

V správe múzea je rozsiahly renesančný kaštieľ v Humennom, v ktorom je vyinstalovaná umelecko - historická a prírodovedná expozícia, galéria a dve stále výstavy /Z dejín Rómov a Z dejín mesta Humenné/. Taktiež spravujeme dobový kaštieľ v Kamenici n./C. a Expozíciu ľudovej architektúry a bývania so 17. objektmi a príslušným lesíkom. V našich fondoch evidujeme viac ako 150 tisíc zbierkových predmetov.

Udržiavať takýto jedinečný komplex v prevádzke je niekedy slyzifovská práca. Zvlášť keď otázkou dňa sa stáva riešenie zlého technického stavu jednotlivých budov, nádvorí kaštieľa v Humennom, ale hlavne zastavenie deštruktívneho procesu v expozícii ľudovej architektúry a bývania.

Napriek tomu nie sme pesimisti. Existuje tu potenciál vybudovať moderne koncipované "živé múzeum", pevne zakotvené v regionálnej pospolitosti, ktoré dokáže výsledky svojho snaženia atraktívne prezentovať.

Víziu máme a vieme, ako sa k nej priblížiť. Nebude to však jednoduché a nebude to hneď. Pôjde o relatívne dlhodobý i zložitý a možno aj bolestivý proces. Prvé kroky sme urobili.

Úzko spolupracujeme so samosprávami, občianskymi združeniami, spolkami a školami, rozširujeme používanie expozícií a výstav sprievodnými podujatiami, aktivujeme potenciál múzea v rámci kultúrneho turizmu, realizujeme projekt komplexnej propagácie múzea, zapojili sme sa do projektu Karpatská drevená cesta, využívame možnosti reklamného využitia svojich priestorov. Hľadáme spôsoby ako prísť k prostriedkom v prospech múzea. Nie je to však náš prvoradý cieľ. Múzeum chce byť potrebným a zaujímavým nielen pre najbližšie okolie, región, ale aj pre návštevníkov, ktorí k nám prichádzajú z celého Slovenska, Európy a zámoria.

Komunikujeme. O tom to je - čím žijeme, dýchame, prečo tu vlastne existujeme. Tešíme sa Vašej prítomnosti.

Fedič
riaditeľ múzea

Humenský kaštieľ - renesančný skvost Zemplína

Renesančný kaštieľ v Humennom je neprehliadnuteľnou dominantou v meste už niekoľko storočí. Nachádza sa na mieste stredovekej pevnosti, takzvaného vodného hradu. Pôvodne to bola jednoduchá bloková stavba obohnaná vodnou priekopou, ktorú naplnil neďaleký Kudlovský potok. Okrem zvyškov muriva vo východnej časti kaštieľa je jedinou pamiatkou na toto obdobie padací most zachovaný v strede južného krídla kaštieľa.

Prvá písomná zmienka o kaštieli ako o kúrii pochádza z roku 1449. V tom čase boli jeho majiteľmi i stavitelmi Drugethovi, ktorí prišli do Uhorska začiatkom 14. storočia. V čase povstania Gabriela Bethlena v roku 1619 kúria takmer vyhorela.

V rokoch 1641 - 1661 Juraj III. Druget a jeho syn Ján IX. vystavali re-

prezentačný renesančný kaštieľ s ústredným dvorom. Na prízemí a poschodí mal kaštieľ otvorené arkády. V strede južného priečelia stála mohutná veža s hlavnou bránou a padacím mostom. Bezpečnosť zaručovali mohutné štvorcové veže v nárožiach.

V rokoch 1715 - 1729 bola časť plochej strechy ukončená atikou nahradená strechou kupolovitou, na južnej strane nádvorí pribudol balkón a boli zamurované renesančné arkády. V roku 1787 Štefan Csáky prestaval celú západnú stranu kaštieľa, čím budova získala jednotný vzhľad.

Začiatkom 19. storočia sa novými majiteľmi kaštieľa stávajú Andrásyovci, ktorí ho prestavali do podoby francúzskych barokových kaštieľov. Nárožné veže sa pretvorili na bočné rizality a z pôvodného vstupného portálu vzni-

kol štvorcový rizalit s bohatým barokovým členením. Celá budova dostala jednotnú manzardovú strechu. Súčasne sa upravoval aj interier.

Posledný z majiteľov kaštieľa Alexander Andrassy dal smerom k mestu vybudovať francúzsky park a smerom na východ anglický park s rybníkom. Pri vstupoch do parku a kaštieľa pribudli plastiky levov a levíc.

V roku 1947 zorela pôvodná šindľová strecha kaštieľa. Kaštieľ bol vizórne prekrytý a využívaný na rôzne účely. Jeho rekonštrukcia prebiehala v rokoch 1963 až 1971. Napriek tomu, že mnoho pôvodných prvkov nebolo obnovených, podobu kaštieľa z čias andrassyovskej prestavby sa podarilo zachovať.

V. Fedič

Naplníme studňu nádeje

Pod názvom Studňa nádeje odštartovalo v apríli Vihorlatské múzeum v Humennom a Občianske združenie Múzejný klub v Humennom projekt na obnovu pôvodnej studne z konca 12. storočia nachádzajúcej sa na nádvorí kaštieľa. Na podporu projektu sa v spolupráci s Občianskym združením Právo na lepší život na pôde múzea uskutočnilo spoločenské stretnutie venované žetnám, súčasťou ktorého bola aj prvá finančná zbierka na podporu projektu.

Pôvodné základy stredovekej studne sa dnes nachádzajú pod betónovou dlažbou, zhruba desať metrov od steny východného krídla nádvorí, približne v strede štvrtého okna. História vzniku kamennej studne siaha do obdobia výstavby stredovekej pevnosti, takzvaného vodného hradu, na rozhraní 12. a 13. storočia. Na nádvorí pevnosti, až do obdobia renesančného kaštieľa, ako rezervoár pitnej vody pretrvala studňa bezmála desať historických storočí. Pre múzeum dnes

predstavuje rekonštrukcia stredovekej studne nielen jeden z krokov spríjemnenia a skrášlenia svojho prostredia pre návštevníkov. Súčasným "naplnením" studne pre múzeum bude nádej, že i v časoch finančných ťažkostí sa kultúrne pamiatky neocitnú na úplnej periférii spoločenského záujmu.

Prísľubom úspešného napredovania projektu je pre múzejných pracovníkov aj záujem a deklarovaná podpora zo strany predsedu Prešovského samosprávneho kraja

MUDr. Petra Chudíka.

Projekt Studňa nádeje je súčasťou rozsiahleho plánu rekonštrukcie celého nádvorí renesančného kaštieľa s plochou 683 metrov štvorcových. Vzhľadom na finančnú náročnosť nového dláždenia nádvorí ráta projekt s rozšírením zelených plôch v jeho východnej časti. V ich strede by sa mala nachádzať obruba studne, vyvýšená nad úroveň nádvorí. V západnej časti nádvorí bude ponechaná zelená plocha a v severnej časti ráta projekt s inštaláciou prenosného pódia. Obvodové chodníky a zvyšná plocha nádvorí by mali byť vydláždené plochými kamennými doskami nepravidelných tvarov. Všetky body projektu konzultuje múzeum s Krajským pamiatkovým úradom v Prešove.

V. Fedič

Nástenné iluzívne maľby kaštieľa v Humennom

V roku 1728 bol kaštieľ vo vlastníctve troch súrodencov, detí Petra Zichyho - Františka, Terézie grófký Wandernathovej a Anny Márie grófký Csákyovej. Toto delenie sa prejavilo aj na celkovej podobe kaštieľa, pretože každý z majiteľov si svoju časť upravil podľa vlastných predstáv, bez ohľadu na jednotnú architektonickú podobu kaštieľa.

Tieto nedostatky boli upravené až v 2. polovici 18. storočia. Iniciátorom úpravy bol syn Anny Márie a Františka Csákyho, Štefan XIV. Csáky. Podľa dochovaných správ bol upravený interiér sally tereny /z ktorej sa pravdepodobne vychádzalo priamo na terasu na západnej strane kaštieľa/ a priľahlé miestnosti označené neskôr ako Čínsky salón, Numizmatický kabinet, Miestnosť Márie Terézie, Izba uhorských kráľov.

Z tejto neskorobarokovej úpravy kaštieľa ostal dodnes zachovaný komplex štyroch miestností s ojedinelými iluzívnymi nástennými maľbami.

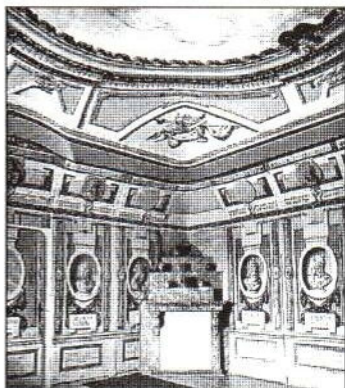
Koncept zachovanej iluzívnej výzdoby jednotlivých miestností humenského kaštieľa zodpovedá nielen dobovým módnym vplyvom /Čínska izba/, ale predovšetkým tradičnej rodovej vernosti uhorskému právu a cisárskemu majestátu.

Izba uhorských kráľov predstavuje galériu všetkých panovníkov od Štefana I. /uhorský kráľ od roku 1000/ až po Máriu Teréziu /cisárovná 1740 - 1780, uhorská kráľovná od roku 1741/. Jednotlivé portréty sú znázornené v podobe oválnych medailónov, na spodnej časti ozdobených prekríženými festónmi, pod ktorými je tabuľka s údajmi o panovníkovi. Na strope je personifikácia uhorského súdnicstva v podobe sediacej ženy s atribútmi /váhy dobra a zla, kniha zákonov, meč trestajúci zlo, jasnozrivé oko atd/. Na stenách boli použité

ako podklad plátené tapety a stropná maľba je priamo na omietke.

Ornamentálna izba má steny a strop zdobené striedajúcimi sa rastlinnými a architektonickými prvkami vytvorenými do priestoru a na ploche. Okrem toho sú na stenách stvárnené iluzórne rámy dverí s bohatými štítnymi zdobenými kartušou a volútami a hlavne rámy s preveseným festónom pre portréty členov rodiny.

Izba Márie Terézie, osemuholníková miestnosť predstavuje akýsi komunikačný uzol medzi jednotlivými priestormi prízemí. Plochy stien a stropu sú pokryté maľovaným iluzívnym ornamentom a figurálnymi kompozíciami. V stenách sú ukryté výklenky so vstavanými skriňami. Ich jednokridlové dvere sú potiahnuté plátnom a plochu zdobia iluzívny rám pre portrét. Nad dverami sú pozdĺžne

Izba uhorských kráľov

kazety s figurálnymi motívmi koronovačných a slávnostných sprievodov cisára Jozefa II. /1764 Frankfurt nad Mohanom/, pápeža Klementa IV., Františka Lotrinského a Márie Terézie v roku 1741.

Strop zdobí iluzívna kazeta ovenčená závesným festónom, v zrkadle ktorej je namalovaný triumfálny sprievod panovníkov - Márie Terézie a Jozefa II., jej spoluvládca od roku 1765 (na obr. hore).

Maľba Čínskej izby je na rozdiel od ikonografie ostatných sál, vo figurálnej kompozícii dokladom v rokoku populárnych orientálnych motívov. Figurálne kompozície sú situované v iluzívnych kazetových rámoch. Nad dverami sú v kartušiach situované dnes ťažko identifikovateľné symbolické výjavy /odš s povozníkom a dvojkolesová kára s drobnou postavou muža/. Päť figurálnych kompozícií

v kazetách na stenách znázorňuje rôzne výjavy z čínskej spoločnosti. Výrazná je napr. kompozícia toalety čínskej dámy, kde obraz dámy v zrkadle neodzrkadľuje podobu ženy za stolom, ale je veľmi zručným portrétom niektorej dámy zo spoločnosti kaštieľa. Na strope je veľkolepá kompozícia Zakázaného mesta - sídla čínskych cisárov so skupinami postáv v popredí.

Iluzívne nástenné maľby humenského kaštieľa patria k najcennejším zachovaným dielam východoslovenského baroka s luiséznyimi ornamentálnymi prvkami. Boli vyhotovené technikou secco maľby /na suchú omietku/ a vznikli pravdepodobne v rozmedzí rokov 1773 - 1800. Autorom maľieb je neznámy, pravdepodobne východoslovenský, vo Viedni školený maliar.

PhDr. Ivana Strakošová

Fotografovanie
v exkluzívnych priestoroch kaštieľa
● Ponuka pre svadobčanov a firmy

Portrétna zbierka nášho múzea patrí medzi tzv. rodové galérie. Ich zakladanie zvyšovalo vážnosť rodu, jeho význam a starobylosť. Objednávateľ spočiatku nedbal na umeleckú kvalitu diela, vyžadovalo sa, aby portrét vystihol podobu realisticky, teda aj škaredosť alebo iné esteticky záporné vlastnosti. Len pri dodatočných a imaginárnych portrétoch mali predkovia vyzerať impozantne. Pre objednávateľa boli dôležité oslavné nápisy, vyzdvihujúce postavenie alebo vojenskú slávu predkov rodu.

Z 36-tich portrétov sme doteraz identifikovali 29. Pomáhali nám pritom nápisy na portrétoch /i keď v mnohých prípadoch druhotné/, písomné prameňe, existujúce svetské i cirkevné galérie šľachtických rodov a hodnostárov.

Iba dva portréty predstavujú členov panovníckych rodov. Jedným z nich je portrét cisára Jozefa II. ako muža s mapou ukazujúceho na mapu s hviezdicovým opivením. Autor tohto reprezentatívneho klasicistického portréty je neznámy. Patril k videnskému dvornému okruhu okolo roku 1770.

Druhým je Dáma v čiernom zobra-

Historický portrét

Identifikácia starého portréty je práca nesmierne jemná a zložitá. Potrebujeme pri nej porovnávaci materiál, literárne prameňe a veľa ďalších informácií. Ale predovšetkým musíme mať stále na pamäti jedno - ani jedna listina, ani jedna rytina, ani jedno svedectvo súčasníka nám nemôžu zaručiť úplnú istotu, že sme osobnosť portrétovaného identifikovali správne.

zaujímajú cisárovnú vdovu Eleonóru Magdalénu Teréziu /1655-1720/, tretiu a poslednú manželku cisára Leopolda I. Reprezentuje barokový portrét z konca 17. storočia. Autor je neznámy.

V období rokov 1317 až 1684 patrilo Humenné rodu Drugethových. V portrétnej zbierke ich zastupuje iba portrét Juraja III. Drugetha, ktorý patrí pravdepodobne do kategórie tzv. imaginárnych portrétov. Zobrazuje impozantnú postavu v dobovom odeve stojacu pri stolíku a na list papiera píšucu „Cando Collegy Homonensis...“. Vľavo dole pri jeho nohách je umiestnený štít s erbom rodu a nad ním pravdepodobne dodatočný nápis „... Illustrissimus Comes Senior Georgius Drugeth de Homona Societatis Homonensis Collegii Fundator, Anno Domini 1604 translati Ungvarinum An= D= 1636.“

Pôvodom z rodu Drugethových sú

aj portrétované dcéry posledného potomka rodu Žigmunda. Klára Zichyová - Drugethová sa na nás pozerá z reprezentatívneho barokového portréty z obdobia okolo roku 1740.

Portrét Juliany Terézie Althanovej - Drugethovej je identifikovateľný podľa erbu /spojeného Althanovsko-Drugethovského/ umiestneného na obraze vpravo hore a nápisu pod ním.

Do rodovej galérie Csákyovcov patria portréty Imricha, Antala Vincenta, Štefana, Ladislava a Mikuláša. Na portrétoch všetkých boli dodatočné nápisy uvádzajúce ich mená a hodnosti. Z umeleckej stránky však ide o priemerné portréty provinčného charakteru z 1. polovice 18. a 19. storočia.

Jediným signovaným portrétom z tohto obdobia /2. polovica 18. storočia/ je tzv. „Kňaz s jantárovým krížom“ signovaný v pozadí pri ľavom ramene

Stephan Dorffmaister, pinxit Anno 1786 Soprony. O pomoc pri jeho identifikácii sme sa obrátili na Arcibiskupský úrad v Košiciach. Pretože všetkých biskupov portrétovali, bolo ľahké identifikovať ho ako grófa Karola Eszterházyho, jagerského biskupa v rokoch 1765-1779, ktorý osobne vizitoval aj Humenné v 70-tych rokoch 18. storočia.

A týmto sa dostávame k posledným majiteľom kaštieľa Andrássyovcom. Kolegovia v múzeu Betliar nám pomohli identifikovať „Dámu s listom“ ako Terezu Szinderyné Döry, sesternicu Terézie Döry, manželky Štefana III. Andrássyho z Krásnej Hôrky.

Veľké portréty Andrássyovcov zachytávajú mužských členov rodiny v typických maďarských šľachtických odevoch z polovice 19. storočia. Dámy sú odeté v dobových róbach, bohato zdobených šperkami.

Pri identifikácii zvyšných siedmich portrétov sme o pomoc požiadali Maďarskú národnú galériu v Budapešti. Odpovede zatiaľ nepoznáme.

PhDr. Ivana Strakošová

Fenomén umenia v galerijnom oddelení

Galerijné oddelenie patrí k najmladším v múzeu. Jeho 15-ročná existencia je zameraná na zberateľskú, vedecko-výskumnú, kultúrno-výchovnú a výstavnú činnosť.

V zberateľskej oblasti sa oddeleniu aj napriek finančným problémom darí doplniť svoj zbierkový fond o výtvarné diela umelcov z nášho regiónu. V súčasnosti disponuje oddelenie 1244 zbierkovými predmetmi z oblasti výtvarného a úžitkového umenia. Vedecko-výskumná činnosť galerijného oddelenia mapuje výtvarný a umelecký život v našom regióne a teoreticky sprístupňuje verejnosti nové poznatky o umelcoch a ich dielach. Oddeleniu sa podarilo skompletizovať životopis a dielo maliara Vojtecha Boreckého z Uble a podieľali sme sa na inštalácii pamätnej tabule umelcovi v jeho rodisku.

Kultúrno-výchovná činnosť oddelenia poskytuje služby pre širokú verejnosť v oblasti výtvarného umenia v podobe poradenských služieb. Na úseku múzejnej pedagogiky sa konajú odborné výklady, rozborov diel, prednášky a besedy. Ukážky maľovania kraslíc

a beseda o symbolike, histórii a význame kraslíc v súčasnosti, v rámci výstavy Kraslica 2003, ostali iste v pamäti mnohých našich návštevníkov.

Výstavná činnosť sa zameriava na prípravu priemerne desiatich výstav ročne. Ide o kmeňové a výmenné výstavy. V prvom štvrtroku sa na pôde múzea konali štyri výstavy - výstava pohľadníc pod názvom Novoročné pozdravy, Portrét v numizmatike, už tradičná súťažná výstava Kraslica 2003 a výstava českého fotografa Jaroslava Pulicara. Vďaka intenzívnej propagácii navštívilo tieto výstavy zhruba 3200 návštevníkov. V posledných rokoch sa mohli návštevníci stretnúť s umelcami nášho regiónu (M. Klimčák, M. Rogovský, D. Sekela, F. Vico, J. Drotár, A. Smolák, P. Kolisnyk, I. Šafranko, J. Kresila, A. Gaj, M. Čabala, J. Gavula, M. Mihaľko, O. Buhajová, M. Kičová a ďalší) i mnohými slovenskými a zahraničnými autormi (skupina PESAK - Srbsko, B&W- Poľsko, Ukrajina, Priateľské palety - Česko, Izrael, Nemecko, Francúzsko, Bulharsko). Svoj priestor si u nás nachádza aj neprofesionálna

tvorba, dôkazom čoho je už piaty ročník celoslovenskej prehliadky Výtvarné spektrum.

V poslednom období kladie oddelenie svoj dôraz na dokumentárnu fotografiu. Fotografické projekty, ktoré sa na pôde múzea realizovali, prispeli k vzájomnému spoznávaniu kultúr a života susedných krajín. V neposlednom rade podnikli aj vznik voľného zoskupenia fotografou - fotografickej skupiny B&W. Výsledkom vzájomnej spolupráce bola výstava o zaujímavostiach miest Humenné, Przemysl a Lvov pod náz-

vom Portréty miest, výstava Spolu - dokumentujúca štyri dni z návštevy pápeža Jána Pavla II. vo Lvove a pripravuje sa výstava Umelci - o práci jednotlivých umelcov z regiónu.

V súčasnosti predstavuje oddelenie výber z tvorby M. Kičovej a výstavu Petrolejové lampy. Na mesiac júl - august 2003 pripravuje galerijné oddelenie v spolupráci s Rakúskym kultúrnym fórom fotografickú výstavu Stefana Lieberha Florida v Otakaringu.

PaedDr. Daniela Kapráľová

Ukážka maľovania kraslíc v rámci výstavy Kraslica 2003. Predváža Michal Pasternák.

Odhaľujeme stopy minulosti

Presne osem rokov uplynulo od posledného vydania *Múzejných novín* v roku 1995. Za tento, z pohľadu historika, krátky čas sme na úseku archeológie a staršej histórie získali množstvo informácií a poznatkov.

Ukončili sme historicko - archeologický výskum na hrade Jasenov /v roku 1999/, pričom sme svoju pozornosť zamerali na doloženie falšovateľskej dielne na tomto hrade, známej dovtedy iba z písomných prameňov. Okrem dokladov bežného života na hrade /keramika, železné predmety, zlomky skla, kostené výrobky, militárie/ sme získali aj nálezy dokumentujúce činnosť dielne /fragmenty taviacich téglikov, falzov mince/. O falšovateľskej dielni a výskumoch na hrade Jasenov bol natočený samostatný diel v cykle „Stopy dávnej minulosti“, na príprave a realizácii ktorého sme spolupracovali s P. Dvořákom.

Samostatnou kapitolou 90-tych rokov je naša spolupráca s Poľskou akadémiou vied, Inštitútom archeológie a etnológie v Krakove na výskume rozšírenia kultúry so šňúrovou keramikou v Karpatoch. V rámci spolupráce sme realizovali výskum mohly v Brestove - Na kaštieli a výrobného ateliéru v Lubiši - Meravá /r. 1992/ a výrobných objektov v Brestove, poloha Dielňa /r. 1995 - 1996/.

V posledných rokoch sa náš záujem sústreďoval hlavne na prieskum regiónu horného Zemplína a na sledovanie výkopových prác v rámci záchranných archeologických výskumov.

Výsledky výskumov a prieskumov sú pravidelne publikované v odborných čas-

opisoch, zborníkoch a samostatných publikáciách ako Archeológia a prírodné pomery Nízkych Beskýd, najnovšie „Humenné“, v tlači, vo vysielaniach rozhlasových staníc, Humenskej TV a pod. Okrem toho výsledky našej práce sprostredkujeme prostredníctvom prednášok, vyučovacích hodín pre deti a študentov základných a stredných škôl alebo prostredníctvom metodických a odbornej pomoci študentom VŠ.

Dlhodobou úlohou na úseku starších dejín bol výskum dejín obcí okresu Humenné, ktorému sme sa s prestávkami venovali od roku 1994 do roku 2001. Dejinnami archeologického a historického bádania v okrese a o okrese sme sa zaoberali v rokoch 1995 - 1997.

Dôležitou súčasťou našej práce bol a je výskum histórie a hlavne architektonického vývoja kaštiela v Humennom, ktorého výsledky sú dôležitým podkladovým materiálom použiteľným v rámci reštaurátorských prác na objekte.

Za jeden z historických prameňov sa považuje aj numizmatický materiál /mince, bankovky, medaily, plakety a pod./. Vihorlatské múzeum je jedným zo zakladajúcich členov pobočky Slovenskej numizmatickej spoločnosti v Humennom a je dodnes jej členom. Najcennejším zbierkovým predmetom je depot keltsko-dáckych mincí z Ptičia. Zbierky v súčasnosti získavame výlučne pri realizácii archeologických výskumov a prieskumov, zberom alebo darom. Tieto zbierky sú sporadicky vystavované na krátkodobých výstavách /aj vzhľadom k svojej hodnote/.

PhDr. Ivana Strakošová

REŠTAURÁTOR V MÚZEU

Vihorlatské múzeum pri svojom vzniku malo veľkú časť zbierok v havarijnom stave, ktorý si nutne žiadal reštaurátorské a konzervátorské zásahy. Vďaka Štátnym reštaurátorským ateliérom a Ústrediu umeleckých remesiel v Bratislave sa podarilo zachrániť väčšiu časť vzácných umeleckých diel starého umenia. Boli to sakrálna diela z 19. storočia, portréty majiteľov kaštiela, nádherné holandské krajiny a zátišia, ako aj starobylé ikony a drevené plastiky z oltárov. Tieto skvosty v súčasnosti tvoria neoddeliteľnú súčasť umelecko-historickej expozície.

V roku 1998 prijíma múzeum vlastného reštaurátora, ktorý v úzadí navyracia krásu ďalším a ďalším vzácnym zbierkam. Za posledné obdobie sa vďaka tomu podarilo múzeu zreštaurovať deväť dobových portrétov z konca 19. a začiatku 20. storočia, ako aj ďalšie sakrálna predmety. Po počiatočnom preskúmaní a zdokumentovaní poškodeného diela sa určí ďalší postup prác. Najčastejšie ide o prvotnú konzerváciu, ktorou sa reštaurátor snaží porušenému dielu vrátiť stálosť. Tieto zásahy nesúvisia s estetickými problémami, sú prevažne technického charakteru. Druhotná rekonštrukcia diela zahŕňa doplnenie poškodených a chýbajúcich častí diela. Pri obrazoch sa na potrhanej a zoslabenej plátno nažehľujú nové. Vypadané časti maľby sa zatmelia a zbrúsia. Posilnené plátno sa opäť pripevní na pôvodný podráž. Fáza čistenia a odstraňovania laku, prípadne premalieb je hotovou vedou. Po ukončení tejto manuálnej časti, ktorá si vyžaduje obrovské sústredenie a trpezlivosť prichádza samotné reštaurovanie diela. Reštaurátor musí rešpektovať umeleckú pôvodnosť maľby, jej rukopis, farebnosť i filozofiu. Celý tento proces trvá niekoľko mesiacov. Pri práci je dôležité dodržiavať viacero základných požiadaviek. Všetky použité materiály musia mať okrem chemického inertnosti aj optickú stálosť. Farby a laky nanosené na obraz musia byť i po dlhej dobe ľahko odstrániteľné v prípade reštaurátorských zásahov v budúcnosti. Tmel a retušová farba na doplnených miestach nesmie zasahovať do pôvodnej farebnej vrstvy.

Neoddeliteľnou súčasťou reštaurátorských prác sú protokoly o reštaurovaní. Odborníkom dávajú podnet ku konfrontácii s vlastnými poznatkami a širokej verejnosti umožňujú nahliadnuť do tvorivého procesu reštaurátora - človeka, ktorý často pracuje v anonymite. Reštaurátor obetuje svoje autorstvo, aby mu bol odmenou navrátený skvost, ktorý vznikol pod jeho rukami pre prítomnosť i budúcnosť.

PaedDr. Daniela Kapráľová

Arachnológ - zoológ - špecialista na pavúky

Zoológický pracovník prírodovedného oddelenia Vihorlatského múzea sleduje a zisťuje druhové zloženie živočíchov v oblasti severovýchodného Slovenska. Aj tu platí, že druhová skladba napr. vtákov a cicavcov je pomerne dobre preskúmaná. Oveľa horšia je situácia v poznaní drobných živočíchov, ako napr. hmyzu. Drobné živočíchové sú pritom oveľa vhodnejším indikátorom kvality, hodnoty alebo typu biotopov, ktoré už vo väčšine prípadov podľahli hospodárskemu tlaku spoločnosti.

Aj preto je výhodou, že zoológ Vihorlatského múzea má na Slovensku ojedinelú špecializáciu - je arachnológ. Výhoda spočíva aj v tom, že pavúky /Araneae/ sú v prírode všadeprítomné a svojim druhovým výskytom vlastne charakterizujú typ stanovišťa /les, leso-step, pole, zachovalý biotop .../. Navyše, arachnofauna v oblasti východného Slovenska bola donedávna len veľmi málo preskúmaná.

Výskum pavúkov začal tými najzaujímavejšími lokalitami, ako napr. Humenný Sokol, Brekovský, Viniansky a Kapušiansky hrad, lesostepi v okolí Humenného. Neskôr v spolupráci so Správou Národného parku Poloniny pokračoval výskum mapovaním biotopov NP a v súčasnosti mapujeme v spolupráci so Správou Chránenej krajiny oblasti Východné Karpaty biotopy tejto oblasti. Ako najzaujímavejšie sa tu ukazujú slatiny a rôzne mokrade, ale výskum sa orientuje aj na zisťovanie arachnofauny rezervácií a iných zachovalých alebo ináč cenných území. Zaujímavé bude aj sledovanie vplyvu tzv. globálneho otepľovania, ktoré sa na zložení fauny hmyzu prejavuje v posledných rokoch aj v tejto oblasti.

V čom spočíva práca arachnológa? V prvom rade musí poznať spôsob, ako jednotlivé druhy pavúkov vlastne nachytať, pretože pavúky žijú prakticky všade: v listí, na zemi, pod skalami, pod kôrou stromov, na tráve a bylinách, na

kríkoch a stromoch a samozrejme v domácnostiach. Na zber sa preto používajú rôzne entomologické metódy, ako smýkanie bylín entomologickou sieťou, sklepanie z konárov stromov a kríkov, preosievanie listia a hrabanky, individuálny zber a ako najrozšírenejšia sa používa metóda zberu pomocou formalinových pascí. Tieto stačí vyberať raz za 1 - 2 mesiace a nachytá sa tam toľko rôzneho zoológického materiálu /pavúky, chrobáky, dážďovky, slímáky, mravce, šváby, chvostoskoky, roztoče, žaby, myši, jašterice/, ktorý by sa inou metódou ani nezískal. Niekedy je dosť náročné tento materiál roztriediť, ale výsledok stojí za to. Nielen že je tu veľké množstvo kusov a druhov pavúkov, ale často sa objavujú veľmi vzácne druhy.

Na Slovensku bolo doteraz zistených 912 druhov pavúkov - v zbernej oblasti Vihorlatského múzea 561 druhov. Ide o 39920 kusov uložených v zbierke s 12120 skúmavkami. Všetok tento ma-

teriál bolo potrebné určiť pod mikroskopom a spracovať do zbierok, vykonať prvostupňovú a druhostupňovú evidenciu a výsledky publikovať. V prvom rade sme robili prieskum rôznych starších rezervácií pre potreby inventarizácie maloplošných chránených území v rámci štátnej ochrany prírody /Chránená krajinná oblasť Východné Karpaty, Národný park Poloniny/, potom nasledovali niektoré vzácne alebo zachovalé lokality /najvýznamnejšie z nich sú navrhnuté na ochranu/ no a nakoniec sa robí prieskum arachnofauny všade tam, kde ešte robený nebol, aby sa zistilo rozšírenie jednotlivých druhov na Slovensku.

A čo je najväčšou odmenou pre arachnológa? Rok 2002 bol veľmi zištlivý - zistené boli dva nové druhy pre faunu Slovenska, a to *Improphantes decolor* /Westr., 1861/ z rezervácie Chlmecká skalka a *Jacksonella falconieri* /Jacks., 1908/ z Lackoviec.

Ing. Vladimír Thomka

Práca botanika v múzeu

Podstatou práce každého múzejníka a preto aj botanika je zber, preparácia, konzervácia, uchovanie a determinácia materiálu.

Prenikavé zmeny v našej prírode si vyžadujú prakticky nepretržitú dokumentáciu súčasného stavu. Veľká pozornosť sa venuje oblastiam, kde dochádza k trvalej zmene vegetačného krytu. Potrebné je zbierať rovnomerne všetky rastlinné druhy, nielen kritické, ohrozené, fyto geograficky pozoruhodné, ale hlavne bežné, invázne a ruderalne druhy. Podrobné štúdium často ukáže, že zdánlivo jednoduchý prehľadný taxón je v skutočnosti zložitou taxonomickou záležitosťou, ktorú je možné riešiť len z dostatočného množstva herbárových položiek. Pozornosť si zasluhujú ruderalne a invázne druhy kveteny. Vegetácia narušených miest hostí zvýšené množstvo týchto druhov, ktoré môžu spôsobiť deštrukciu prirodzenej vegetácie. Napríklad pri vodných tokoch rod *Reynoutria* /krídlatka/, ker vysádzaný v parkoch a záhradkách, sa rýchlo rozšíril do našej kveteny a narušuje pobrežné biotopy riek a potokov. Nebezpečné pre zdravie človeka sú zase rastliny, ktoré sa šíria v okolí sídlisk, komunikácií, zle obhospodávaných plôch a zvýšenou produkciou peľu spôsobujú alergie. Napríklad rôzne trávy /*Poa*ce/, paliny /*Artemisia*/, žihľava /*Urtica*/ a iné.

Herbárové položky sa tak môžu stať

dôležitým dokladom poznania histórie a centier výskytu jednotlivých druhov rastlín. V herbárových zbierkach nechýbajú ani chránené a ohrozené rastlinné druhy. V herbárových zbierkach nechýba ani dokumentácia výskytu nižších rastlín a to machov a lišajníkov. Obťažný je zber a uchovávanie húb. Tieto skupiny si vyžadujú odborného pracovníka, špecialistu na nižšie rastliny. V každom herbári sú zastúpené jednotlivé taxóny v najrôznejších stupňoch vývoja. Zozbieraný botanický materiál je usušený, označený etiketou, dezinfikovaný, odborne určený a uložený v herbári múzea. Ten začal vznikať v roku 1977 s nástupom botanika do múzea a do konca roku 2002 sa rozrástol na 15602 herbárových položiek, t.j. 3445 druhov vyšších a nižších rastlín.

Výsledkom floristickej práce múzejníka sú cenné štúdiá a zbierkový materiál, ktorý sa využíva v ďalšej práci odborníkov, špecialistov taxonómov, ochráncov, ale aj v prírodovedných expozíciách a výstavách pre bežného návštevníka múzea.

Dôležitú pozornosť venujeme mládeži, a to nielen sprístupnením prírodovednej expozície a zaujímavých výstav, ale aj usmernením v študijnom odbore, stredoškolskej odbornej činnosti, v seminárnych, diplomových, ale aj rigorózných prácach.

finito

Reinštalácia prírodovednej expozície

Koncom roku 1989 vznikla pre naše múzeum prvýkrát možnosť realizovať rozsiahlejšiu prírodovednú expozíciu, ktorej systém prezentácie bol jednoduchý a vlastne „odporozoraný“ z prírody - najprv geológia, potom nadväzne botanika a zoológia.

Vystavené boli hlavne vzorky typické a charakteristické pre oblasť Humenného, Medzilaboriec a Sniny a nechýbali ani viaceré zaujímavosti. Z úseku geológie bolo vystavených 144 kusov zahŕňajúcich petrografiú, mineralógiu a paleontológiu. Botaniku reprezentovalo 238 botanických vzoriek a zoológiu 323 preparátov /hmyz, vtáky, cicavce a iné/. Celkový vzhľad dopĺňali písané texty a farebné veľkorozmerné fotografie. Pre záujemcov bol premietaný aj diapozitívny seriál s tematikou ochrany prírody a krajiny. Pretože manipulácia s už inštalovanými vitrinami je dosť obťažná i nebezpečná, až v roku 2000 bolo doinštalovaných 30 dermoplastických preparátov vtákov. V bočnej chodbe vedľa expozície boli prezentované v posledných rokoch ešte monotematické výstavy z botaniky, entomológie a paleontológie.

Vzhľadom na už spomínanú náročnú manipuláciu s vitrinami sa v tomto roku pracovníci prírodovedného oddelenia s celým kolektívom predsa len odhodlali začať s postupnou reinštaláciou celej expozície na modernejšom princípe - predstaviť hlavne faunu a flóru formou celých biotopov, resp. spoločenstiev. A keďže je to spôsob najnáročnejší, začíname s biotopmi zamokrených a vodných spoločenstiev, ktorých podrobnejší prieskum začal v minulom roku v spolupráci s CHKO Východné Karpaty.

V časti „zamokrených biotopov“ budú predstavené hlavne rašeliniská typické pre našu oblasť. Ukážky budú zahŕňať okolo 25 druhov machorastov, 100 druhov vyšších rastlín, s doplnením niektorých typických živočíchov. Celkovo bude predstavených 11 rašeliniskových maloplošných chránených území.

V časti „vodné biotopy“ budú hlavne ukážky vodného vtáctva zo Stariny, niekoľko druhov pri vode žijúcich vtákov a vodných živočíchov.

Súčastou expozície ostanú aj niektoré „špeciality“ nášho regiónu, ako sú marmaróšské diamanty, odtlačky morských sasaniek alebo morského dna i skamenelý strom, zo živočíchov je takou osobitosťou zubor lesný alebo hoci aj biely vrabec - albin. Máme tu však aj úlohu do budúcnosti - zakúpiť dermoplastický preparát jeleňa obyčajného, ktorý nám od začiatku existencie prírodovednej expozície chýba.

Ing. Vladimír Thomka

Ponúkame odborné exkurzie

Odborní pracovníci prírodovedného úseku múzea ponúkajú záujemcom možnosť usporiadania terénnych exkurzií do jednotlivých zaujímavých lokalít v rámci zbernej oblasti Vihorlatského múzea v Humennom.

Škanzen - Achilova päta múzea

Expozícia ľudovej architektúry a bývania /ELAB/ v Humennom bola verejnosti sprístupnená 1. mája 1985. Budovala sa niekoľko rokov a vo svojich počiatkoch bola pýchou múzea a lákadlom pre návštevníkov. Avšak správa o obhliadke objektov z konca minulého roka bola skutočne alarmujúca.

Areál pôsobil spustnutým dojomom. Nachádzalo sa v ňom množstvo rôznorodých divokých skládok. Takmer jedenásť rokov navrstvovaná kompostová hromada dosiahla výšku strechy susediaceho objektu. Drevené oplotenia a lavičky boli polorozpadnuté a zhnité, rovnako mlynské koleso a náhon, oboroh, úle a drevené časti mláčačky i vagónikov lesnej železničky. Výhybka a všetky kameňom vydláždené chodníky zarástli pažiťou. Kovové časti exponátov boli silno skorodované a drevené časti zbierkových predmetov napadnuté červotočom a šesť rokov neošetrené.

Väčšina vonkajších omietok bola poškodená, z niektorých stien opadali celé časti. V zlom stave sú predovšetkým slamené strechy. Nebyť toho, že najstarší obytný objekt sme v jeseni prekryli na mieru ušitým hrubým igelitom, tohtoročnej jari by už neexistoval. Je kompletne zatečený a jeho statika je narušená. Pravdepodobne ho budeme musieť rozobrať. Napriek nedostatku finančných prostriedkov a dlhej zime, aj tu sú už badateľné zmeny. V zimných mesiacoch boli vysušené, ošetrené a zakonzervované drevené zbierkové predmety. Taktiež boli ošetrené kovové časti exponátov a tkaniny. Celý areál je vyčistený, vrátane studne a chodníkov.

Vyrezali sa napadnuté a poškodené stromy. Osadili sa nové lavičky a časť oplotenia. Strážna bunka a časť ohrady pri vstupe i všetky okná, zárubne a dvere dostali nový náter.

Provizórne sme opravili oboroh. Pán Miškovkin nám bezplatne spojil stroj na rezanie dreva. Zhrdzavené vagóniky a výhybka sa zmenili na pekné exponáty. Pustili sme sa do opravy vonkajších hlinených omietok a podstienok. Pripravujeme opravu mlynskeho kolesa a náhonu.

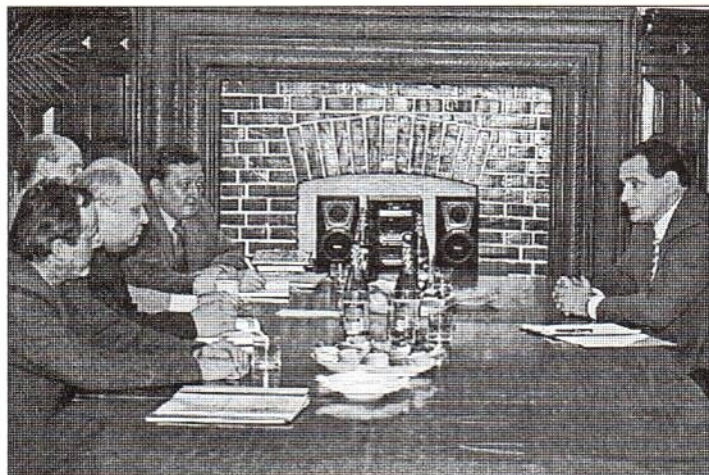

Po rokoch skanzen konečne začína meniť svoju tvár. Problémom, s ktorým si aj pri najlepšej vôli ťažko poradíme, sú zničené slamené strechy. O pomoc sme požiadali nášho zriaďovateľa Prešovský samosprávny kraj. Dúfame, že nám v záujme záchranu kultúrnych pamiatok vyjde v ústrety.

V. Fedič

Najväčším exponátom v skanzene je drevený kostolík sv. archanjela Michala z roku 1764, ktorý pochádza z Novej Sedlice.

Predseda Prešovského samosprávneho kraja MUDr. Peter Chudík (vpravo) počas výjazdového rokovania s riaditeľmi kultúrnych zariadení v Humennom sa zaujímal aj o riešenie havarijného stavu jednotlivých objektov v humenskom skanzene.

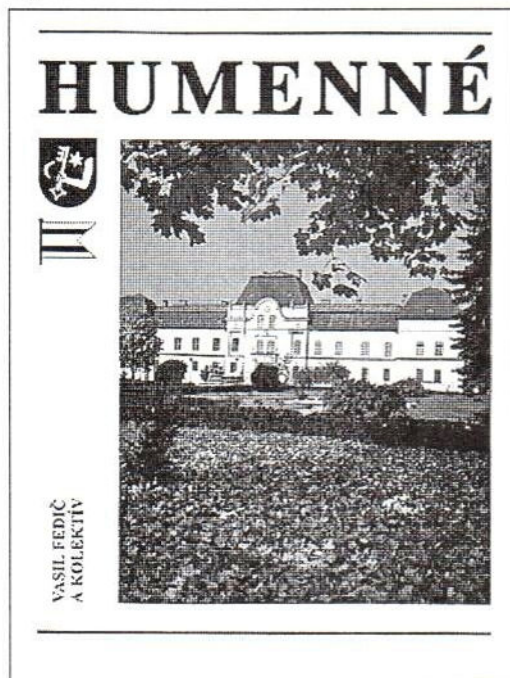

Publikačná činnosť Vihorlatského múzea

V oblasti prezentácie vlastnej činnosti dosiaholo Vihorlatské múzeum v Humennom dobré výsledky aj prostredníctvom publikačnej činnosti odborných pracovníkov. Zo širokej škály publikovanej tematiky zaujali v poslednom období predovšetkým nasledovné tituly: Osobnosti Humenného a okolia (Vasil Fedič a Juraj Guzej), Humenné (Juraj Guzej), Východné Karpaty (Vladimír Thomka, spoluautor), Východoslovenskí Rómovia a II. svetová vojna (V. Fedič), Uličská dolina (V. Fedič a kol.), Dejiny Humenného (V. Fedič a kolektív). K uvedenému treba prirátat aj rad štúdií a článkov spomenutých autorov, ale aj ďalších pracovníkov múzea v odborných časopisoch, dennej tlači a rozhlase, ako aj množstvo katalógov, spravodajov a metodických listov. Vzhľadom k doterajším ohlasom verejnosti možno konštatovať, že tento druh vzájomnej komunikácie môže prispieť k pretváraniu ľudského myslenia. Reagujúc na celospoločenské problémy - prispieť aj k ich riešeniu, čím sa pre múzeum vytvára úžasné poslanie aj do budúcnosti.

Vasil FEDIČ a kolektív: Dejiny Humenného

Vydal REDOS Humenné, 2002

...tov, tabuliek, ná-kresov a grafov. Textová časť publikácie doplná 32-stranová farebná príloha s viac než 120 fotografiami. V prvej fáze prípravných prác tvorilo základnú databázu takmer osem tisíc kusov fotografií, negatívov, dia-pozitívov a dobo-vých pohľadníc. Pracovalo sa aj s fotografiami v dobo-vých novinách, ale aj s fotografiami v digitálnej forme. Po prvom vý-bere ich ostalo zhruba dvetisíc a ďalšie selekcie

Kniha bola vydaná pre mesto Humenné a na verejnosti sa objavila pri oslavách Pamätného dňa mesta Humenné. Na jej prípravu sa podieľal jedenásťčlenný autorský kolektív zhruba dva roky. Údaje, ktoré boli v knihe použité sa získavali nielen na Slovensku, ale aj v archívoch v Maďarsku, Česku a Rakúsku. Monografia Dejiny Humenného je prvou komplexne a objektívne spracovanou prácou zaoberajúcou sa dejinami Humenného od najstarších čias osídlenia až po súčasnosť.

Ide o rozsiahlu publikáciu / formát A 4/ v ktorej sa nachádza 440 strán písaného textu, 220 kusov čiernobielych, prevažne dobo-vých fotografií a desiatky dokumen-

nasledovali až po podrobnom načítaní kompletného rukopisu. Po prvom "zalomení" textu a po konzultáciach s autormi jednotlivých kapitol sa dospelo ku konečnému počtu. Prvotné počty ostatnej sprievodnej dokumentácie sa rado-vo pohybovali v stovkách kusov.

Z obsahového hľadiska pozostáva kniha z trinástich kapitol, ktoré encyklopedickým spôsobom mapujú dejiny Humenného. Jej súčasťou je aj kapitola o geografických a prírodných pomeroch, kultúrnych pamiatkach a dejinách športu. Skutočnosť, že sa pri prípravu knihy pracovalo s pôvodnými prameňmi potvrdzuje viac než 1500 pramenných odkazov.

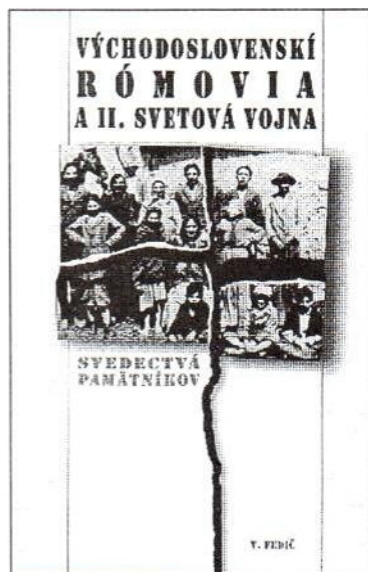
Vasil FEDIČ: Východoslovenskí Rómovia

a II. svetová vojna Vydal REDOS Humenné, 2001

Publikácia s tematikou regionálnej histórie osvetľuje dosiaľ málo alebo takmer vôbec nepoznanú tragickú vojnovú históriu rómskeho etnika. Obsahovo čerpá z výsledkov výskumného projektu Oral history, na ktorom sa v rokoch 1998 - 2000 podieľalo Vihorlatské múzeum.

Projekt vyhľadávania a zdokumentovania osobných spomienok Rómov na tragické udalosti II. svetovej vojny s dopadom na rómsku históriu na území východného Slovenska i vydanie knihy financovalo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.

Vo svojej úvodnej časti prináša kniha údaje o histórii rómskeho etnika od doby ich príchodu na naše územie v 14. storočí až po tragické udalosti rokov 1939 - 1945. Dominantnú časť tvorí kapitola autentických svedectiev ľudí, ktorí prežili perzekúcie vojnového slovenského štátu voči Rómom - prešli pracovnými jednotkami Slovenskej armády, pracovnými tábormi, za-držiacim tábormi, prežili násilné vy-sťahovanie mimo svojich obcí, fyzické násilie, hlad a ponižovanie. Súčasťou

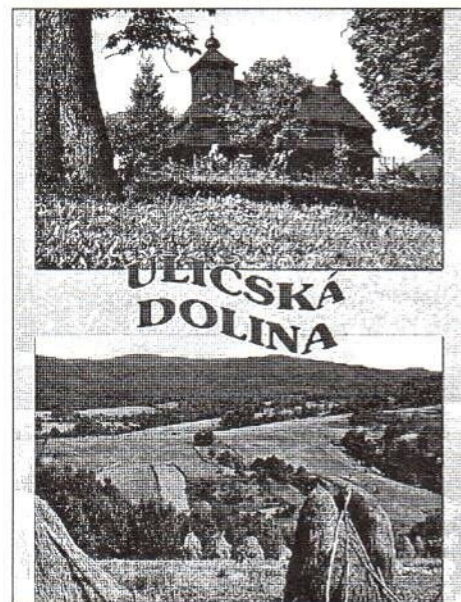

knihy je fotodokumentáčna príloha 42 čiernobielych fotografií zo života východoslovenských Rómov z obdobia prvej polovice 20. storočia.

O tento titul sa môže široká čitateľská verejnosť uchádzať na pôde Vihorlatského múzea v Humennom.

Vasil FEDIČ a kolektív: Uličská dolina

Vydal REDOS Humenné, 2002

vestorov. Zároveň aj otvára diskusiu k otázkam vlastnej identity.

Uličská dolina sa nachádza v najvýchodnejšom cípe Slovenskej republiky pri hranici s Poľskom a Ukrajinou. Tvorí ju deväť obcí s prevažne rusinsky hovoriacim obyvateľstvom. Kniha prináša opis geografických a prírodných pomeroch s dôrazom na Národný park Poloniny, prehľad všeobecného dejinného vývoja, údaje z dejín jednotlivých obcí vo forme hesla a kapitoly z národopisu. Pozornosť bola venovaná aj pamiatkam s dôrazom na drevené kostolíky - národ-

monografia Uličská dolina je prvou komplexne a objektívne spracovanou prácou zaoberajúcou sa dejinami uličskej doliny od najstarších čias až po súčasnosť. Je pohľad na kraj s bohatou kultúrou, jedinečnými tradíciami a prírodným prostredím. Svojim spôsobom je akosi propagačnou pozvánkou pre domácich i zahraničných turistov a in-

né kultúrne pamiatky a cestovný ruch. Vzhľadom na internacionalisticky deformovanú národnostnú politiku socialistického štátu došlo k rapidnému úpadku historického povedomia, národnostného ctenia a duchovnej kultúry obyvateľstva tejto oblasti monografia sa preto usiluje pomôcť pri orientácii v dejinnom vývoji vlastnej histórie.

Múzejný klub

Od januára 2003 pôsobí v Humennom občianske združenie pod názvom **Múzejný klub**. Snahou klubu je osloviť a získať podporu širokej verejnosti a ďalších kultúrnych inštitúcií pri ochrane a zveľadovaní kultúrneho dedičstva v meste Humenné a regióne Horného Zemplína.

Napriek tomu, že zakladajúci členovia občianskeho združenia sa už aktívne zapojili do prípravy niekoľkých podujatí na pôde Vihorlatského múzea, možno konštatovať, že činnosť klubu sa v podstate iba rozbieha. Mapujeme záujem o členstvo v občianskom združení a začíname kontaktovať právnické a fyzické osoby za účelom nadviazania obojstranne prospešnej spolupráce.

Všetci tí, ktorým záleží na tom, aby sa kultúrne dedičstvo nášho regiónu zveľoďovalo a uchovávalo pre ďalšie generácie sa môžu zapojiť do práce **Múzejného klubu**.

Podrobnejšie informácie získate na telefónnom čísle: 057/ 7752240.

V. Fedič

Dokumentáčne oddelenie

Úlohou dokumentáčneho oddelenia je finálne spracovanie a uloženie materiálov zachytávajúcej činnosť na všetkých úsekoch múzejnej práce. Tento materiál sa po spracovaní ukladá do foto a video archívu a slúži na prezentačné a študijné účely.

V súčasnosti eviduje múzeum 10810 čiernobielych a 1490 farebných pozitívov, počet negatívov je ešte vyšší. Videotéka predstavuje záznamy na 85 videokazetách, ktoré zachytávajú akcie poriadané múzeom a v múzeu, ale aj výstupy vedecko-výskumných úloh jednotlivých pracovníkov múzea. Vedená je aj fonotéka s rôznymi dokumentáčnymi záznamami.

Pretože k práci odborných pracovníkov neodmysliteľne patrí aj neustále doplňovanie informácií, sústreďujeme sa aj na budovanie odbornej knižnice. V nej je v súčasnosti k dispozícii 4173 zväzkov.

Dokumentáčne oddelenie podieľa zhromažďovaním všetkých základných údajov o jednotlivých prírastkoch a ich následným spracovaním pre centrálnu evidenciu múzejných zbierok SR v programe AMIS /automatizovaný múzejný informačný systém/. V rámci programu máme spracované tzv. prvotupňovú evidenciu zbierok spoločensko - vedného oddelenia, čo predstavuje 5573 záznamov pre 75568 predmetov.

Novou úlohou dokumentáčneho oddelenia je komplexné spracovanie prameňov vlastnej histórie múzea ako inštitúcie.

Renáta Drančáková

Múzeum sa zaoberá výskumom obcí

V rámci výskumnej činnosti sa Vihorlatské múzeum zaoberá aj výskumom dejín obcí v okresoch Humenné, Snina a Medzilaborce. O jednotlivých obciach zhromažďuje múzeum všetky dostupné pramene, ktoré sa potom spracúvajú vo forme hesií. Výstupy z týchto výskumov sa využívajú pri príprave prezentačných materiálov a pre ďalšie potreby obcí, ako napríklad príprava erbov. V súčasnosti múzeum spracúva heslo Topoľovka.

Obec leží na juhovýchodnom okraji Ondavskej vrchoviny v doline Ondavky. Nadmorská výška: 157 m /stred obce/, 140 - 268 m /chotár/. Najstaršie nálezy z katastra obce pochádzajú z mladého paleolitu /staršej doby kamennej/, z kultúry nazvanej aurignacien /35000 - 27000 pred Kr./. Ide o kosti mamuta /mamonteus primigenius/ a kamenné oblúkovité rydlo. Presnejšie datovanie si však vyžaduje ďalšie nálezy a výskumy.

Vo východnej časti katastra obce sa nachádza v polohe Lipky slovenský mohylník - pohrebisko z 10. až 11. storočia. Z 34 prevažne malých, nízkych mohýl prevažne kruhového pôdorysu, bolo v roku 1948 preskúmaných desať.

Ich priemer sa pohybuje od 4 do 10 metrov a dosahujú výšku 25 - 70 cm. Nálezy z mohýl sú veľmi chudobné, predstavujú ich iba zlomky nespálených kostí, uhľiky a keramické črepy. Iba v jednej z mohýl sa našiel železný nožík. Pod niektorými z preskúmaných mohylových násypov sa objavovala tmavá vrstva popoliska. Mohylník patrí k najsevernejším slovenským lokalitám a je svedkom pretrvávania slovenského žiarového spôsobu pochovávaní v tejto oblasti.

Najstaršia písomná zmienka o obci Topoľovka je v listine z roku 1479, ktorá hovorí o riešení vlastníckych podielov Drugethovcov na časti ich panstva Brekov, ku ktorému patrila aj Topoľovka /Magyar Országos Levéltár, Budapest: DL 18253 „pertinencias ... in Thopoloka“/. V písomných prameňoch 15. 17. storočia sa vyskytuje názov ob-

Erb a pečat' obce Topoľovka

Z najstarších dejín Topoľovky

ce vo viacerých podobách pôvodného slovenského názvu Topoľovka. Je pravdepodobné, že názov obce súvisí s pomenovaním stromu topoľ, z čoho vyplýva, že tam rástol vo veľkom počte.

Vzhľadom k polohe Topoľovky a k jestvujúcej správe je možné predpokladať, že vznikla v 14. storočí za účasti šoltýsa a poddaných podľa zákupného, nemeckého práva.

Najstaršie správy o existencii kostola, vtedy dreveného, v obci pochádzajú z polovice 16. storočia. V tom čase v ňom pôsobili katolícki kňazi. Na rozhraní 16. a 17. storočia a ešte začiatkom 18. storočia tam vysluhovali bohoslužby evanjelickí kazatelia augsburského vyznania.

Od 15. po 17. storočie patrila obec Drugethovcom, ktorí tam v polovici 17. storočia dali postaviť kúriu. Sedliacke domácnosti v dedine boli v roku 1567 zdanené daňou kráľovi od šiestich port a žili tam aj štyri domácnosti želiarov a rodina

slobodníka, ktorí daň neplatili. V roku 1600 stál v dedine kostol, fara i škola. Na prelome 16. a 17. storočia bola Topoľovka stredne veľkou dedinou s poddanským aj farským slovenským obyvateľstvom.

V roku 1623 Drugethovci upravili a určili obyvateľom dediny druhy a rozsah povinností oproti dovtedajším zvyklostiam, na panstve začal platiť nový urbár. Sedliak s pozemkami v rozsahu celej usadlosti bol povinný zaplatiť nasledovnú ročnú daň: na Michala 1 zlatý, na Juraja 50 denárov. Odovzdať 1 gbel pšenice, 1 gbel jačmeňa a 1,5 gbla ovsa, 1 gbel chmeľu, 24 hlávok kapusty, kýtú konopí, miskú konopného semena, 12 kúr, 4 kuracie vajcia /na Veľkú noc/, namiesto podielu za jatočnú kravu 40 denárov, deviatok z oviec a sviň, prípadne jeho preplatenie, zajaca na Vianoce, med, ak mal včelstvá, prípadne maslo a nakoniec pred Vianocami doviezť zo zemepanského lesa voz dreva.

V urbári, ktorým sa potom riadili všetky obce humenského panstva boli stanovené aj peňažné pokuty za spáchané a odsúdené priestupky, napr. za bitku, smilstvo, zmrzačenie človeka atď.

Na prelome 17. a 18. storočia bola Topoľovka stredne veľkou dedinou aj s mlynom. Málokto však vie, že neďaleko Topoľovky sa v stredoveku nachádzali osady alebo dediny Ivánvágása a Szaloka, ktoré zanikli.

Podľa F. Uličného: Dejiny osídlenia Zemplínskej župy spracovala

Dr. Ivana Strakošová

Po intenzívnej niekoľko mesačnej práci v zimnom období začína kaštieľ v Kamenici n. C. pripomínať depozitár a nie skladisko nepotrebných vecí.

Medzinárodný deň múzeí

Jednou z významných organizácií UNESCO je MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA MÚZEÍ - ICOM. Bola založená v roku 1945 v Londýne a dnešné sídlo má v Paríži. Na 12. zasadnutí generálnej konferencie ICOM v Petrohrade v roku 1977 bolo rozhodnuté, aby sa v členských krajinách každoročne 18. máj pripomínal ako Medzinárodný deň múzeí. Od roku 1986 si tento sviatok profesionálnych múzejníkov pripomíname aj v našom múzeu.

V druhej dekáde mesiaca mája pripravujeme pre širokú verejnosť v našich expozičných a výstavných priestoroch bohatý program s radom podujatí. Nebude to inak ani tohto roku. Pevne veríme, že naša ponúka Vás zaujme a múzeum navštívite nielen v tento deň.

Na prípravu osláv Medzinárodného dňa múzeí finančne prispeli:

LANISTA, kníhviazačstvo, Jarmila Lukáčová, Humenné
 JUDr. Eubomír Hudák, Advokátska kancelária Humenné
 Súkromné lesy KREDBA, s.r.o. Humenné
 KAME GROUP SLOVAKIA Košice
 SKT, Bc. Miroslav Cina, Humenné
 Lesy SCHYTRA, s.r.o. Humenné
 Štandart s.r.o. Humenné
 Obecný úrad Topoľovka

Srdečne ďakujeme!

Vasil FEDIČ, riaditeľ múzea

PROGRAM

v skanzene

10.00 hod.
 Svätá liturgia pravoslávnej cirkvi v chráme sv. Michala Archanjela
13.00 hod. - 17.00 hod.
 Prehliadka Expozície ľudovej architektúry a bývania
DREVENÉ MONUMENTY rezbára Pavla Šarišského z Janova
 Ukážky ľudovej umeleckej výroby (košíkárstvo, perníkárstvo, čipkárstvo, ľudové rezbárstvo, tkanie kobercov ...)
15.00 hod.
 Vystúpenie folklórnej skupiny TOPOL z Topoľovky
15.30 hod.
 Vystúpenie folklórneho súboru MAKOVIKA zo Svidníka

v kaštieli

13.00 hod.
 Slávnostné otvorenie Sprístupnenie reštaurovanej prírodovednej expozície
13.30 hod.
 Vernisáž výstavy **PETROLEJOVÉ LAMPY**
14.00 hod.
 Vystúpenie humenských mažoretiek **AMAZÓNKY**
14.30 hod.
 Vystúpenie divadielka zo ZŠ v Topoľovke
15.00 hod.
 Kultúrny program ZUŠ v Humennom
17.00 hod.
 Vystúpenie Spolku šarišských šermiarov SARUS z Prešova
18.00 hod.
 Koncert hud. skupiny TATO BAND

VIHORLATSKÉ MÚZEUM V HUMENNOM

Námestie slobody 1, 066 18 Humenné
 tel./fax: 057 / 775 2240

NÁVŠTEVNÉ HODINY

V sezóne

Kaštieľ:	Pondelok - Piatok	9.00 - 18.00
	Sobota - Nedeľa	14.00 - 18.00
Skanzen:	Pondelok - Nedeľa	9.00 - 18.00

Mimo sezóny / 1.11 - 30.4./
 v pracovných dňoch od 8.00 do 15.30.

13.00 hod. - 18.00 hod. Prehliadka expozícií a výstav:

- Umelecko-historická expozícia
- Prírodovedná expozícia
- Z dejín rómov na Slovensku
- PETROLEJOVÉ LAMPY, zo zbierok Podkarpatského múzea v Krosne
- VÝŠIVKA ŽIVOTA - maľby Anny Kičovej z Pčoliného
- ZO ZBIEROK - diela umelcov z nášho regiónu

MÚZEJNÉ NOVINY - Vydalo VIHORLATSKÉ MÚZEUM V HUMENNOM, pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí v máji 2003. Redakčná a grafická úprava: Mgr. Vasil Fedič, riaditeľ múzea. Sadzba: BALADA Humenné. Tlač: Tlačiareň BURAL Jovsa. NEPREDAJNÉ.